ИНДЕКСИ НА ЦЕНИТЕ ЗА МАЛКА ПО СЪСТАВ КОШНИЦА (ИЦМК) ОТ 100 НА БРОЙ СОЦИАЛНОПОЛЕЗНИ И ЖИЗНЕНОНЕОБХОДИМИ СТОКИ И УСЛУГИ

(Методология)

1. Цел, задачи и същност

Целта е да се получат представителни за страната данни за цените на малка кошница от 100 стоки и услуги, заплащани от домакинствата в страната и да се изчислят индекси, отразяващи тяхното изменение във времето. Тези индекси измерват средното изменение на цените на определени социалнополезни и жизненонеобходими стоки и услуги (ИЦМК), които са от съществено значение за биологичното и социално съществуване на отделния човек и домакинство със сравнително ниски доходи. Това означава, че претеглянето на стоките и услугите в малката кошница се извършва с данните за паричните разходи на най-нискодоходните 20% лица в домакинствата. Те се получават от наблюдението на домакинските бюджети, осъществявано ежемесечно от Националния статистически институт (НСИ).
При изчисляване на ИЦМК се използва изчислителна процедура идентична с прилаганата за получаване на Индекса на потребителските цени (ИПЦ).
Трябва да се подчертае, че ИЦМК се основава на малка по състав кошница от 100 стоки и услуги, които домакинствата сьс сравнително най-ниски доходи предимно потребяват. Това означава, че ИЦМК не може (и не трябва) да се използва като макроикономически показател.

2. Предназначение на ИЦМК

Предназначението на ИЦМК е следното:

- да разшири възможностите за по-задълбочен и качествен анализ на развиващите се социално-икономически явления и процеси в страната;
- да подпомогне с по-детайлизирана информация не само социалното управление, но и периодично провежданите преговори между социалните партньори;
- да дава реална възможност за евентуални корекции на социалните трансфери;
- да разширява анализа на данните за официално регистрираната инфлация за страната;
- да послужи при създаването на по-разширена методология, получаването на данни и конструирането на индексни числа, измерващи изменението на цените на стоки и услуги, както в териториален аспект (например по райони на страната), така и по отделни признаци, отнасящи се до населението (например за тази част от населението, която се счита, че живее в бедност).

3. Обхват и съдържание на малката кошница от 100 стоки и услуги

Изчисляването на ИЦМК, като се използва малка кошница от 100 стоки и услуги, се базира на условието, че нейния състав позволява поддържането на ниска, но задоволителна степен на жизнен стандарт. По принцип тази малка

кошница се формира по два основи критерия: паричните разходи, на които стоките и услугите са представители, да имат най-голямо тегло в бюджета на нискодоходните български домакинства; да бъдат стоки и услуги, без които е невъзможно нормално физическо и социално съществуване.
В кошницата се включват всички основни хранителни стоки. Презумпцията е, че не трябва да съществуват ограничения по отношение на храненето, тъй като от това зависи жизнеспособността на нацията, като цяло. Същевременно от кошницата се изключват алкохолът и тютюневите изделия като стоки, както и направените разходи за тях, тъй като чрез цените им държавата постига определени фискални цели. Освен това, алкохолът и цигарите едва ли могат да се считат за стоки, които са жизненонеобходими за човешкото съществуване и на практика е известно, че тяхната систематична употреба води до съкращаване на човешкия живот и до преждевременно намаление на активната работоспособност, което води до загуби за цялото общество.

През 2016 г. малката кошница съдържа 121 стоки и услуги, разпределени в три основни потребителски групи:

- хранителни стоки - 57;
- нехранителни стоки - 46;
- услуги - 18.

4. Обхват на домакинствата, за които се изчислява ИЦМК

По данни от наблюдението на домакинските бюджети са обособени 10 групи от еднакъв брой лица, ранжирани по техния общ доход. На практика чрез класическата статистическа техника на групиране практически става възможно да се получат отделни подсъвкупности от лица в състава на домакинства, отличаващи се по равнище на общ доход. Това позволява да се разграничат отчетливо групите на първите 20% от население на страната, което живее сравнително най-бедно.

5. Публичност и прозрачност

В web - страницата на НСИ в Итернет (www.nsi.bg) е представена методологията на ИЦМК, малката по състав потребителска кошница и основни таблици с данни.